

Pravopis a typografia

Písanie veľkých písmen, skratky a značky

Písanie veľkých písmen v texte je všeobecne známe:

- na začiatku vety
- uprostred vety v priamej reči a v citátoch
- v tvaroch príslušných zámen v listoch a písomnostiach (Ty, Tvoj, Ťa, Váš...)
- vo vlastných menách
- v zemepisných názvoch
- v oficiálnych názvoch inštitúcií (Mestský úrad Trnava,
- ale! v Trnave na mestskom úrade,
- alebo! na trnavskom mestskom úrade)
- pomenovania niektorých významných udalostí (Veľká francúzska revolúcia)
- názvy umeleckých diel (Predaná nevesta)
- dôležité historické dokumenty (Postupimská dohoda)
- názvy a značky niektorých technických výrobkov a dopravných prostriedkov (Sunar, Orient expres)
- názvy významných dní a sviatkov (Medzinárodný deň žien)
- niektoré značky, značkové slová a iniciálové skratky (SR, ČR, MsÚ, Kč, kWh, C dur, ale! c mol, kg, log, cos, atď), za značkami nedávame bodku, niektoré značky a značkové slová môžeme skloňovať (v SLUKu, v Benzinole)

Zložené názvy niektorých miest a obcí môžeme písať i v skrátenej podobe: Bánovce nad Bebravou, Bánovce nad Bebr., Bánovce n. B., Bánovce n/B (keď použijeme za skráteným výrazom zlomkovú čiaru, vtedy za skratkami bodku nedávame).

Skratky titulov: Bc., Dr., Ing., Ing. arch., MUDr., MVDr., JUDr., RNDr., PaedDr., PharmDr., PhDr., ThDr., PhMr., Mgr., Mgr. art., píšeme pred menami tak, ako ich vidíme, bez ohľadu na to, či ide

o verzáľkový alebo minuskulový text. Výnimku tvoria iba tituly dr., ing., inž., ktoré sa vnútri vety píšu minuskulami. Vedecké a akademické hodnosti DrSc., CSc., PhD. a ArtD. sa píšu za menom, kde sú vo funkcii voľného prístavku, a preto sa oddeľujú čiarkou.

Taktiež **niektoré vysokoškolské tituly** sa píšu za menom a priezviskom a oddeľujú sa od nich čiarkou: akademický maliar, akademický sochár, promováný pedagóg, promováný právnik, akademický architekt. Vedecká hodnosť – akademik sa píše pred menom, neskracuje sa a ostatné tituly sa pred menom neuvádzajú.

Skratky učiteľských a vojenských hodností sa píšu pred menom malým začiatočným písmenom: prof., doc., pplk., mjr. atď. Keď je pred menom viac skratiek titulov, neskoršie získané sa presadzujú.

Za skratkami na rozdiel od značiek (ustálených symbolov a iniciálových skratiek) dávame bodku. V prípade, že veta končí skratkou, píše sa len jedna bodka, ktorá platí pre skratku i pre vetu. Skratka sa na začiatku vety nevyskytuje, ale použije sa celý výraz. Skratky a značky nikdy nedelíme do dvoch riadkov.

Interpunkčné znamienka

Patrí sem: bodka, čiarka, bodkočiarka, dvojbodka, otáznik, výkričník, zátvorky, úvodzovky, tri bodky, pomlčka, spojovník a apostrof. Používanie týchto znamienok určujú pravopisné pravidlá.

Interpunkčné znamienka kladieme tesne za slovom. Výkričník za heslami na transparentoch môžeme oddeliť medzislovnou medzerou. V texte medzislovnú medzeru kladieme až za interpunkčné znamienko. Vynechávanie medzery za bodkou alebo čiarkou nie je správne. Medzery za bodkou nedávame iba v hodinových údajoch, poradovej sadzbe, e-mailových adresách, názvoch počítačových súborov a za čiarkou vtedy, keď oddeľuje desatinné miesto.

Úlohou **bodky**, **otáznika** a **výkričníka** je rozčleniť text na jednotlivé vety. Niekedy sa dávajú výkričník i otáznik (niekedy dva alebo tri otázniky alebo výkričníky za sebou), ktoré neurčujú rozkazovací či opytovací spôsob, ale hlbší cit, výkrik, zvolanie a pod.

Bodkočiarka je niečo medzi bodkou a čiarkou. Píše sa podľa zmyslu v dlhších vetách, keď stavba vety je veľmi zložitá a čiarka nečlení dostatočne.

Dvojbodka je znamienko, ktoré uvádza priamu reč alebo citát. Inokedy za dvojbodkou len bližšie spresníme a doplníme predchádzajúci oznam, alebo ju dávame pred vypočítaním a keď dvojbodka nahradzuje častice a spojky (teda, totiž, t.j., ktoré sú a pod.). Vtedy za dvojbodkou veľké písmeno nepíšeme. Dvojbodka sa používa v matematických textoch na označenie delenia, na označenie pomeru, skóre v športových stretnutiach a v časových údajoch. V matematike a pri označení pomeru sa dvojbodka oddeľuje od číslíc medzislovnou medzerou, v skóre sa dvojbodka neoddeľuje.

Úvodzovky rámujú priamu reč alebo citát. Často sa do úvodzoviek píše neočakávané slová, nespisovné a ironizujúce výrazy alebo inak zvlášť pozoruhodné časti textu. Interpunkčné znamienka na konci uvádzaného výrazu sú pre úvodzovkou vtedy, keď je v úvodzovkách celá veta. Ak je však v úvodzovkách len posledná časť vety, je deliace znamienko za druhou úvodzovkou.

Zátvorky vo vete uzatvárajú voľne vložený text, ktorý nie je jej syntaktickou časťou, a preto môže byť z nej vypustený bez toho, aby narušil stavbu vety. V zátvorkách uvádzame bližšie doplnenie alebo vysvetlenie, výkladové alebo prekladové synonymum, napr.: Verzálky (písmená veľkej abecedy) píšeme na začiatkoch viet. Miesto zátvoriek môžeme niekedy použiť i čiarky alebo pomlčky. Rozdiel je v tom, že zátvorky oddeľujú ostrejšie, preto sa viac vyskytujú v náučných, vedeckých

a administratívnych textoch.

Zátvorky používame okrúhle (-), hranaté [-] alebo svorky {-}, ale jednotne v celom texte. Môžeme použiť i šikmé zlomkové čiary /-/.

Medzi zátvorky a vyčlenený text medzery nedávame. Ak končí veta zátvorkou a v zátvorke je len časť vety, je bodka za zátvorkou. Keď je v zátvorke celá veta, je v zátvorke i bodka.

Tri bodky (...) sa v beletrii a v poézii používajú ako expresívny prostriedok. Naznačuje sa nimi prerývaná reč alebo nevyslovený text. Písať viac než 3 bodky je nesprávne (pokiaľ to nie je výslovne autorov zámer). Na konci vety môžeme použiť namiesto 3 bodiek pomlčku. V takomto prípade bodku za pomlčku nedávame.

Pomlčku môžeme použiť i v zmysle „až“, „od-do“ , „z-do“. V časovom a miestnom rozpätí a v rozpätí počtu sa pomlčka od slov a číslíc medzerou neoddeľuje, a nesmie ostať na konci alebo začiatku riadka. Pri nevyhnutnom delení výrazu rozpätia sa pomlčka nahrádza príslušným slovom. Pomlčka sa ďalej používa vo význame verzus. V takomto prípade sa pomlčka oddeľuje medzerou.

V prípade delenia významu zostáva pomlčka na konci riadka a na začiatku druhého riadka sa neopakuje. Pomlčka sa bežne používa v skratkových vetách, v zmysle významu „je“. Pokiaľ pomlčka nahrádza priamu reč, zaráži sa nazačiatku úseku jedným štvorčekom (m-medzerou) a od textu sa oddelí pevnou medzerou (nie variabilnou). Pomlčka je dlhšia než spojovník. Pre spojovník a pomlčku býva na klávesnici písacieho stroja jediný znak. Rozlišujú sa tak, že spojovník sa začleňuje do výrazu bez medzier a pomlčka oddeľuje výrazy medzerami. Pri dvojito stlačený spojovníka sa automaticky napíše pomlčka. Keď nemáme v našej písmovej sade znamienko mínus, použijeme radšej znak pomlčky, ako znak spojovníka.

Spojovník (-) nazývame ho i *divis* (alebo rozdeľovník). Používa sa buď na označenie delenia slov, alebo ako spojovacie znamienko v zložených výrazoch. Je kratší ako pomlčka (jedna tretina štvorčeka). Kladieme ho tesne k spojovaným výrazom. Pokiaľ je nutné rozdeliť spojovaný výraz v mieste spojovníka do 2 riadkov, opakujeme spojovník na začiatku druhého riadka.

Odsuvník (apostrof) sa v našom jazyku používa len zriedka, a to vtedy keď chceme nahradiť písmeno. V cudzích slovách môže byť uprostred výrazu, vtedy sa píše bez medzier medzi odsunutými časťami. Vo výtvarnej tvorbe sa používa apostrof pred skratkou letopočtu. Interpunkčné znamienka sa používajú na členenie textu. V kratších oznamoch (informáciách, heslách, názvoch, titulkoch a pod.) platia pre interpunkčné znamienka tieto zásady: Ak je nápis

osobite typograficky upravený, tj. od ostatného textu jasne oddelený tak, že jeho samostatnosť je očividná, nepíšeme za ním bodku. V dlhších nápisoch, ktoré sú členené čiarkou, použije sa čiarka i v prípade, že za ním bodku nedávame. Celú adresu treba chápať ako jedinú vetu. Údaje adresy písane v riadku za sebou musia byť preto oddelené čiarkami. Keď sa každý údaj píše do osobitého riadka, čiarky na konci riadkov nedávame. Niekedy sa interpunkčné znamienka sádzu v menšom stupni (najmä v titulkoch), aby nepôsobili robustne – tzv. *reducing punctuation marks*.

Zvláštne znaky a symboly

Značka **&** sa používa často na firemnom označení a znamená spojku „a“. Je to vlastne ligatúra latinského „et“. Od oboch spojovaných výrazov sa oddeľuje zúženou medzerou.

Hviezdička * a **križik †** sa používajú ako symboly narodenia a úmrtia. Spájajú sa vždy s dátumom a menom. Značky sa od dátumu oddeľujú zúženou medzerou.

Copyright - © a **Registered - ®** a **Trademark - ™** a **bullet - •** a **krúžok označujúci stupeň - °**.

Paragraf - §

Matematické značky (+ - : = × > ÷).

@ - at, zavináč.

Šikmá zlomková čiara – (/) – lomka (lomítko, slash).